

אהרן ראובני

לתולדות הטרילוגיה שלי

ב"קונטרס" של "אהדות-העבור" דה", בו כתבתי בלשון ברורה, כי הפוגרום בירושלים נערך ברצון השלטון האנגלי ובהסדר תו. ועד-העיר היהודי צירף אותי אל המשלחת ללונדון (שני האחרים היו הרב יעקב מאיר ודוד ילין ז"ל). שהביא את האשמותינו לפני הממשלה הבריטית. בלונדון ערכתי תזכיר גדול. בו הובאו כל העובדות, המוכיחות אשמת השלטון נות בירושלים, ובדאשם המושל הצבאי, הגנרל בולס. (התזכיר שמור היום בגנזי ההנהלה הציונית בירושלים). אחרי שתורגם גם לאנגלית במשרדי ההסתדרות הציונית בלונדון, היגשנו אותו לממשלה. התוצאות מפורסמות: הובטח לנו כי בולס, ראש יוזמי הפוגרום, יורחק, ובמקומו יבוא נציב עליון יהודי, ציוני (אמרו לנו בהד"גשה). בזאת תמה שליחהחגג. והסוף ידוע.

מה לזה ולטרילוגיה שלי? אלו שלושת ההודשים, ש"זתקתי מעבודתי וטולטלתי טלטלה נפשית וגופנית, פיזרו את דעתי ואת הלך-דעתי המרוכז במידה שלא יכולתי להמשיך בתוכנית. לאמיתו של דבר, מעולם לא הייתה לי "תוכנית" — רק נקודות מאירות, הברקות בערפל. אל היו אורים האלה הלכתי כמו עיוור והיגעתי — אם היגעתי — בשבילים ישרים או עקלקלים. אך הזרם שגרף אותי דלל: רק לגמירת הספר השלישי, "שמות", הספיק כוחו, אחר זה נשתדעכו האורים. אין דרך הלאה.

מהפסלוגיה, ששת הספרים שהיו בדעתי בראשונה, נותר החצי, זו הטרילוגיה הנמצאת בעין: "בראשית המבוכה" — "האניות האחרונות" — "שמות".

נתקיימה בי האימרה: "אין אדם יוצא מן העולם וחצי תאוותו בידו".

(דברים בטקס קבלת סרטי-ביאליק תשכ"ט)

בעצם ימי מלחמת-העולם הראשונה עלתה בלבי הרמה שבה לתאר בסיפורים חיים מצב הארץ, בעיקר מצב הישוב היהודי, באותם ימי הירום.

כוננתי היתה להקדיש לירושלים שלושה ספרים ועוד שלושה לערים אחרות ולמורשבות. אני זוכר איך ישבתי בחדרי, בהורף 1917, דלת החוץ משמאלי, לפני שולחן קטן ותנור-גזט קטן, על ברכי שמיכה ורגלי קופאות מקור (חום התגורר ההוא היה סמלי יותר משהיה ממשי). בקירבתי שרה אשתי — גם לה קר, — ואני כותב את הספר הראשון, "בראשית המבוכה" (תחילה בשם "בראשית המבוכה", אבל ברנר הציע לי "המבוכה", וכך הדפיסו בהמשיכים, ב"1920, בירחוננו "האדמה"). בתבנית ספר יצא ב"1930 בהוצאת "אמנות".

אחרי שגמרתי ספר זה מיד המשכתי וכתבתי את "האניות האחרונות", ואחרי כן, כנראה בשנות 1919-20 את "שמות". כבר עמדתי בסוף "שמות" (בפסח תר"פ, 1920) כאשר התרחש הפוגרום הראשון בירושלים. הפסקתי, יצאתי החוצה, רצתי עם עוד בהורים (ובדאשם זאב ז'בוטינסקי) אל שער שכם להגן על היהודים בעיר העתיקה (הגיעה שמועה, כי הערבים עורכים טבח מעבר לחומה; ואנחנו, בחופזנו ובלי הבין את המצב, רצנו בלי נשק — רק קצת מקלות ואקדה אחד או שניים). השמועה הייתה נכונה, אולם בשער שכם עמדה פלוגת צבא אנגלי ברובים מכוונים אלינו: הפוגרום נעשה ביזמת השלטון האנגלי. עסקנינו ועותנינו גשמו לעדדישת השלטונות שלא להזכיר את המלה "פוגרום" תחת זה אמרו "מאולענות" והמלה המתעה הזאת נעשתה שיגרה, ומשתמשים בה עד היום.

בימים ההם פירסמתי מאמר